

DE SINGELBERG TE BEVEREN-WAAS

Van 22 juli tot 30 september 1974 voerden wij een proefgraving uit op de *Singelberg*, te Beveren-Waas (fig. 35) ⁽¹⁾. Deze heuvel is gelegen in het poldergebied en heeft een lange geschiedenis, waarvan we vooraf enkele zekerheden wensen te vermelden.

Beveren-Waas bezat een versterking; Filips van de Elzas liet deze in 1158 platbranden. Nog in de tweede helft van de 12^e eeuw werd een nieuwe versterking opgericht — al dan niet op dezelfde plaats. Sinds die tijd werden aan het kasteel meerdere malen verbouwingen en herstellingen aangebracht. Uit Sanderus' *Verheerlijkt Vlaanderen* weten we dat de plaats waar het kasteel stond overeenkomt met wat nu bekend staat als *Singelberg*. Tenslotte maken de bronnen melding van de afbraak van het kasteel in 1652.

Enkele duidelijke elementen tekenen zich nu nog in de topografie van het terrein af (fig. 36) : de positie van de buitenmuur, de toegang met de brug over de circulaire gracht, de zone met de bedrijfsgebouwen gelegen ten noordwesten van de brug, tussen de heuvel en de *Kasteeldreef*, die de plaats in rechte lijn verbindt met de kerk (2,5 km). De cirkelvormige heuvel heeft nog een hoogte van ca. 8 m en een doormeter van ca. 60 m; rekenen we hierbij de gracht dan komen we tot ca. 100 m. De top wordt gevormd door een plateau van ca. 20 m doormeter.

Met een eerste sleuf (SB74/1) doorsneden wij de zuidelijke helling en het grootste gedeelte van de gracht. Hierbij werd een deel van de buitenmuur blootgelegd (fig. 37,O). Aan de buitenzijde van de muur belette overvloedig grondwater (d) een controle van gracht- en vullingsprofiel. Toch kon hier een interessante vaststelling worden gedaan. De grijsblauwe kleilaag, waarin volledige schelpen, gevormd door aanslibbing van de laatste overstroming (P), bevatte een gouden *écu*, gemunt te Parijs in 1571. In 1584 bij het beleg van Antwerpen werden de dijken doorgestoken, zodat het poldergebied overstroomd werd. Deze twee elementen laten ons toe het vullingsproces van de gracht af te sluiten op het einde van de 16e eeuw.

Daar het front van de buitenmuur uitgebroken was kon de relatie tussen deze laatste en de gracht niet worden uitgemaakt. De nog 3 m dikke en 4 m hoge muurresten werden gebouwd in en op een heterogene bodem van klei en veen (L). Enkele horizontale boorproeven wezen uit dat de muur niet op ingeheide palen stond. De muur bestond uit een buitenparement (uitgebroken), een ca. 2 m dikke kern uit natuursteen en puin en een ca. 1 m dik binnenparement van kleine bakstenen.

¹ Wij wensen de eigenaar van het terrein, de heer E. Lesseliers, te danken voor zijn meer dan bereidwillige medewerking.

Fig. 35. — De Singelberg op het kadasterplan van P. C. Popp.

Fig. 36. — De Singelberg vanuit het N.W. — a : gracht; b : buitenmuur; c : binnenmuur; d : toegangsbrug; e : zone der bedrijfsgebouwen.

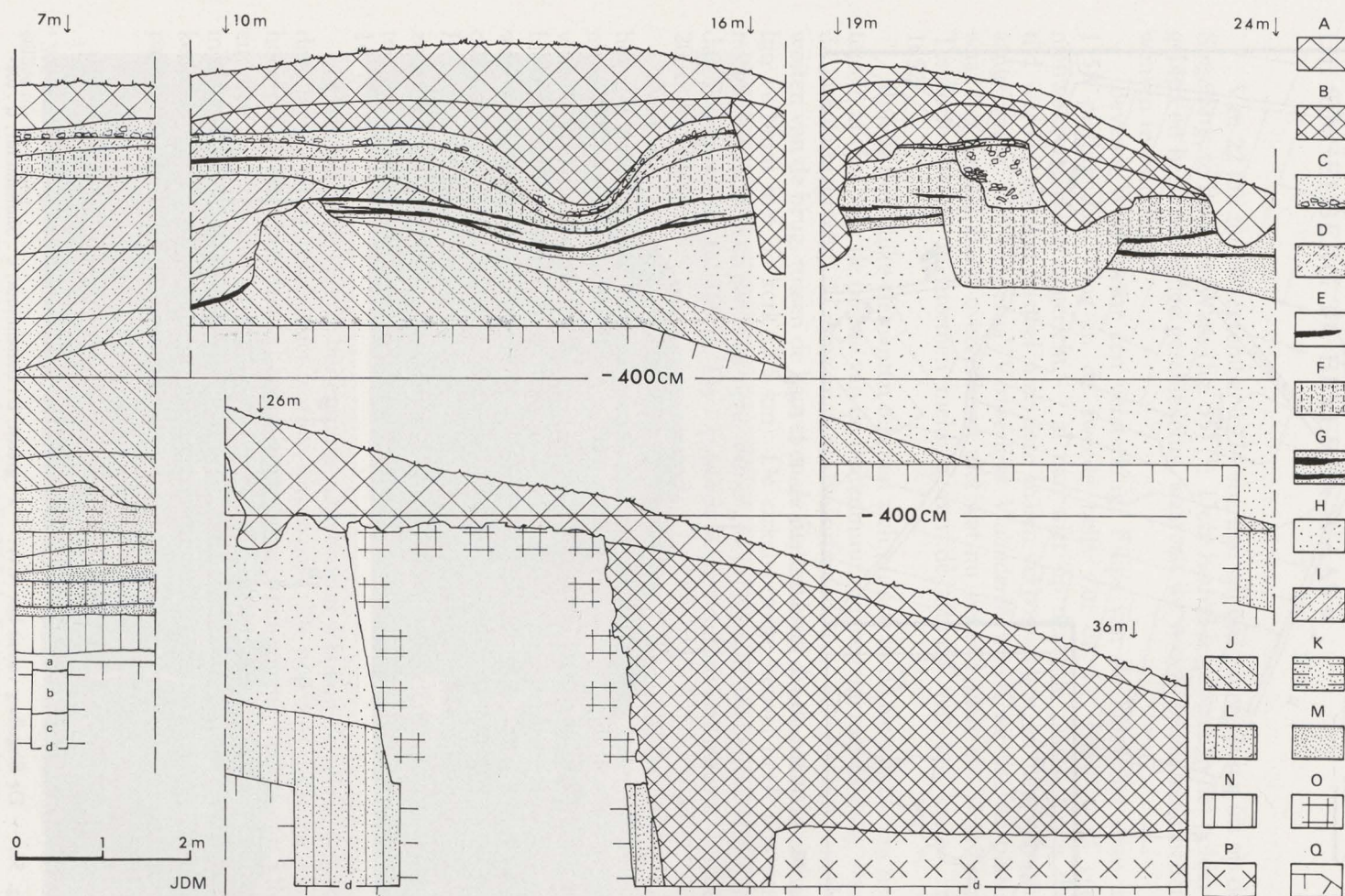

Fig. 37. — SB 74/3-1 : oostprofiel (partim — Legende verklaard in de tekst).

Aan de binnenzijde van de muur onderscheidde we duidelijk een hellende lijn, gevormd door verschillende opgeworpen grondlagen. Deze afgrenzing kunnen we in dalende lijn volgen vanaf het bovenplateau tot aan de buitenmuur. We kunnen het gedeelte van de heuvel begrensd door deze hellende lijn als de heuvelkern betitelen. Hierop werd een pakket van geel tot witgeel zand (H) afgeworpen. Het gaat hier duidelijk om een egalisatielaag van de heuvelkern. Hierboven treffen we een aantal min of meer horizontaal verlopende lagen aan : een lagenpakket met verbrand materiaal (G); vervolgens een donkerbruine heterogene zandige laag (F); een geel tot bruingeel lemig pakket met baksteengruis en kalkmortel (D); een aantal horizontaal verlopende puinlagen afgedekt door grof steenpuin en vermengd met de recente bouwlaag (A-C). Lokaal zijn deze lagen verzakt en/of ingedrukt (bv. fig. 7, 13-15 m en 22-24 m). Deze stratigrafie omvat een aantal strukturelementen (paalgaten en vergravingen), waarvan het patroon voorlopig niet kan worden omschreven. De duidelijke ca. 3 m brede puinkuil (B, 16-19 m) komt vermoedelijk overeen met de uitbraaksleuf van de binnenmuur van het laatste kasteel. Ze verloopt parallel aan de buitenmuur (op ca. 8 m).

In het verlengde van SB74/1 werden een aantal sleuven uitgegraven (SB74/2-4). In SB74/3 werd een diepte bereikt van - 8,30 m (de laatste meter werd door boring bekomen) (fig. 7, a-d). De aanwezige grondwatertafel sloot verder uitdiepen uit. De voornaamste vaststellingen zijn dat de top van de heuvelkern terugzakt met een plotse overgang. Deze heuvelkern wordt er afgegrensd door een heterogene laag van bruin tot bruingeel lemig zand (J). Hieronder bevindt zich een vulling van afwisselend witgrijze, witblauwe, blauwgrijze en blauwzwarte zand- en kleiige zandlagen met zeer heterogene structuur, waarin zich kleiklumpen en veenresten (K-N) bevinden. Het gaat hier duidelijk om verplaatst materiaal. Toevalligheid of niet, maar in horizontaal plan komt de top van dit lagenpakket min of meer overeen met de top van de grosso-modo analoge bodem onder de buitenmuur. In gans dit pakket is, behalve de min of meer onregelmatige opwerpingssporen van de heuvel, geen enkel bodemspoor aanwezig.

De vulling boven de top van de heuvelkern bestaat uit een eveneens zeer heterogeen en onregelmatig opgeworpen pakket van okergeel lemig zand (I), waarboven enkele horizontaal verlopende lagen en puin.

In SB74/4 werden de resten van een hoekmuur aangetroffen, opgetrokken in kalksteen. De muur heeft een breedte van 1,30 m en was voorzien van een steunbeer op de hoek. Aan de binnenzijde was hij nog bewaard over een hoogte van 50 cm en vertoonde er een mooi parement van gelijkmatig bekapte stenen. De muur werd gebouwd over een centrale funderingskern (br. : 50 cm.), uitgegraven in het heterogene pakket van okergeel lemig zand. Een houtskoolbandje — aan de top van dit pakket — loopt onder de muur door op de funderingskern dood. De andere lagen daarentegen stoppen aan de muur zelf.

Wat de vondsten betreft blijkt dat alleen in de recente puinlagen nogal materiaal voorkomt. Hierin wordt een ganse gamma van Middeleeuwse keramiek aangetroffen, waarvan de datering wijst op een periode tussen de 14^e en

de 17^e eeuw. In het lagenpakket met verbrand materiaal komen enkele scherven van donkergrijs aardewerk voor, naast enkele Andenne-scherven. Uitzondering gemaakt voor twee kleine fragmenten van bruingeglazuurde tegels en een blauwgrijze scherf met kamversiering (in Aardenburg : midden en/of tweede helft van de 14^e eeuw) ⁽¹⁾ gevonden aan de top van de heuvelkern, samen met enkele dierenbeenderen en stro- en houtresten, zijn wat de vondsten betreft alle andere lagen steriel.

Rekening houdend met de vooralsnog beperkte opgegraven oppervlakte, hoeft het niet te verwonderen dat we met de huidige gegevens alleen kunnen vooropstellen dat de Singelberg een opgeworpen heuvel is, waarvan het occupatiepatroon ten vroegste tot de 14^e eeuw zou teruggaan. Er zijn nog geen aanwijzingen voorhanden voor — althans nader te dateren — vroegere fazen, o.a. de verwoesting van de versterking in 1158.

J. DE MEULEMEESTER

¹ J. A. TRIMPE BURGER, Ceramiek uit de bloeitijd van Aardenburg (13de en 14de eeuw), *Ber. R.O.B.* 12-13, 1962-1963, 528, afb. 45b.